

Groepsdruk

BIJ JONGEREN

PROMOTIE

GROEPSDRUK IS EEN BELANGRIJKE AANLEIDING VOOR RISICOGEDRAG BIJ JONGEREN. MAAR HOE KOMT DIE TOT STAND? EN BLIJKT GROEPSDRUK HARDNEKKIGER DAN VERWACHT?

tekst TAKE SIPMA

DAT LEEFTIJDGENOTEN een belangrijke rol spelen bij risicogedrag van jongeren is alom bekend. Iedereen heeft vroeger wel een keer iets gedaan om 'erbij' te horen. Toch zal niet iedereen in dezelfde mate zijn beïnvloed door leeftijdsgenoten. Waar de één ooit een biertje tegen zijn of haar zin heeft gedronken, zal de ander zich hebben gewaagd aan een sigaret. Een enkeling is een stap verder gegaan, door zich te laten verleiden tot delinquent gedrag.

Kim Pattiselanno vroeg zich af in hoeverre verschillen in deze vormen van risicogedrag verklaard kunnen worden door verschillen in het groepsproces. Zo onderzocht ze of kenmerken van een vriendengroep een rol spelen en welke gedragingen er daadwerkelijk worden overgenomen. Haar bevindingen zijn te lezen in haar proefschrift *At Your Own Risk: The importance of group dynamics and peer processes in the adolescent peer groups for adolescents' involvement in risk behaviors*, dat ze op 10 maart verdedigt aan de Rijksuniversiteit Groningen.

SOCIALE NETWERKDATA

Om haar onderzoeksvraag te beantwoorden, gebruikt Pattiselanno haar eigen sociale netwerkdata. Deze dataset bevat informatie van 1309 jongeren tussen de 12 en 14 jaar, in de eerste of tweede klas van de middelbare school. In tegenstel-

ling tot eerder onderzoek, kan zij met deze data het gedrag van meerdere leden van een vriendengroep analyseren. Het is hierdoor mogelijk om kenmerken van vriendengroepen in kaart te brengen, om vervolgens te onderzoeken of risicogedrag in de ene groep vaker wordt geïmiteerd dan in de andere groep.

Daarnaast bieden sociale netwerkdata de mogelijkheid om dieper in te gaan op het proces van beïnvloeding. Als jongeren bepaald risicogedrag vertonen, zal dat leeftijdsgenoten niet alleen kunnen aanmoedigen om exact hetzelfde gedrag te kopiëren, maar ook om andere vormen van risicogedrag te etaleren. Tevens kan worden onderzocht of er een discrepantie bestaat tussen wat jongeren denken dat hun vrienden doen, en wat hun vrienden daadwerkelijk doen.

Een ander veelvoorkomend probleem bij onderzoek naar vriendschapsrelaties is het onderscheid tussen selectie en beïnvloedingsprocessen. "Mensen gaan relaties aan met mensen die op hen lijken, terwijl ze hun gedrag aanpassen aan mensen met wie ze een relatie hebben", licht Pattiselanno desgevraagd toe. Door gebruik te maken van sociale netwerk-analyse heeft ze deze processen uit elkaar kunnen halen. "Beide processen zorgen ervoor dat jongeren steeds meer op elkaar gaan lijken, terwijl ik met name geïnteresseerd ben in welk gedeelte verklaard wordt door beïnvloedingsprocessen."

ACCEPTATIE

Als theoretisch uitgangspunt hanteert de onderzoekster het idee dat het essentieel is voor jongeren om geaccepteerd te worden en erbij te horen. "Acceptatie kan bereikt worden door het verkrijgen van status en het ontvangen van goedkeuring in het gedrag dat men vertoont", verheldert Pattiselanno. Als leeftijdsgenoten risicogedrag vertonen, kan het imiteren van dit gedrag een middel zijn om dit doel te bereiken. Ze verwacht echter dat niet iedereen in dezelfde mate gedrag van anderen zal overnemen. Waar iemand met een lage status binnen de groep eerder geneigd zal zijn om risicogedrag te imiteren om een hogere status te bereiken, zal iemand met een hoge sociale status minder gevoelig zijn voor het gedrag van groepsgenoten.

Tevens verwacht Pattiselanno dat groepsdruk sterker zal zijn in egalitaire en cohesieve groepen. In egalitaire groepen zal de concurrentie om status te krijgen groter zijn, en daarmee ook de drang om zich te onderscheiden door middel van risicogedrag.

In zogenoemde cohesieve groepen, waarin meer onderlinge relaties zijn, zal een groepsnorm duidelijker aanwezig zijn. Er wordt verwacht dat de kans dat jongeren zich naar die norm gedragen in die groepen groter zal zijn. De resultaten van Pattiselanno laten echter zien dat status, gelijkheid en cohesie nauwelijks invloed hebben in de mate waarop gedrag

wordt geïmiteerd. Beïnvloeding is daarmee algemener dan verwacht en komt in allerlei vriendengroepen voor. "Mijn onderzoek is echter nog maar het begin. Er zal verder onderzocht moeten worden of er (andere) groepskenmerken zijn die wel een invloed hebben op de rol van leeftijdsgenoten in risicogedrag", voegt Pattiselanno toe.

WINKELDIEFSTAL

Beïnvloeding zou tot stand komen doordat jongeren met hun gedrag al dan niet bewust de norm zetten voor leeftijdsgenoten. Anderen zullen dit gedrag na willen doen om erbij te horen. Zo zouden jongeren iets uit een winkel stelen nadat een groepsgenoot eerder al winkeldiefstal heeft gepleegd. Dit wordt gecategoriseerd als het imiteren van *specifiek risicogedrag*. Deze vorm van beïnvloeding verschilt met beïnvloeding op basis van *algemeen risicogedrag*. Hiervan is sprake als jongeren ook andere vormen van risicogedrag gaan vertonen. Als een vriend winkeldiefstal pleegt, zal dit leeftijdsgenoten niet alleen aanmoedigen tot winkeldiefstal, maar ook tot andere vormen van risicogedrag, zoals vandalisme of geweld.

Pattiselanno laat zien dat het imiteren van specifiek gedrag doorslaggevend is bij beïnvloedingsprocessen. Algemeen risicogedrag blijkt echter wel een invloed op selectieprocessen te hebben. Jongeren selecteren hun vrienden dus op hun algehele gedrag, om vervolgens samen specifiek gedrag te vertonen.

De bevinding dat jongeren voornamelijk specifieke gedragingen kopiëren wordt onderstreept wanneer de rol van gepercipieerd gedrag wordt onderzocht. De perceptie van het gedrag van vrienden kan namelijk verschillen van hun daadwerkelijke gedrag. Hierdoor hebben sommige jongeren mogelijk geen goed beeld van de norm binnen de vriendengroep. Aangezien beïnvloeding gebaseerd is op het idee dat jongeren de norm van een groep proberen na te leven, is het te verwachten dat de perceptie van die norm bepalend is voor hun gedrag. De perceptie van anderen gedrag blijkt geen invloed te hebben op het eigen gedrag na controle voor het daadwerkelijke gedrag van anderen. Pattiselanno: "Jongeren doen na wat ze zien van hun groepsleden. Zij worden dus het meest waarschijnlijk direct beïnvloed door het specifieke gedrag van hun leeftijdsgenoten."

"Beïnvloeding in gedrag betekent ook dat jongeren anderen nadoen die *niets* doen."

HARDNEKKIGER

Op de vraag hoe haar resultaten kunnen worden vertaald naar beleid om risicogedrag onder jongeren te ontmoedigen, antwoordt Pattiselanno dat we rekening moeten houden met het gegeven dat de invloed van leeftijdsgenoten algemener en hardnekkiger kan zijn dan gedacht. "Belangrijk om te onthouden is dat het gedrag dat volwassenen graag zien niet per se normatief is voor jongeren. De kans is groot dat ze vroeg of laat gaan rebelleren tegen wat volwassenen als goed gedrag beschouwen en dat ze daarin leeftijdsgenoten meenemen."

Toch heeft Pattiselanno ook goed nieuws voor beleidsmakers. Met name de bevinding dat jongeren specifieke gedragingen overnemen, biedt houvast. "Beïnvloeding in gedrag betekent ook dat jongeren anderen nadoen die *niets* doen. Ze zullen daardoor stoppen met risicogedrag of er niet eens aan beginnen." X

LITERATUUR

At Your Own Risk: The importance of group dynamics and peer processes in the adolescent peer groups for adolescents' involvement in risk behaviors.

Kim Pattiselanno (2016)

Groningen: ICS-dissertation.

